

Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması: Vergiye Farklı Bir Başkaldırı Örneği

Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR

Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, MANİSA

ÖZET

Tüm toplumlarda, ağır vergi yüküne karşı tarihsel gelişim sürecinde ayaklanmalar olmuştur. Bu ayaklanmalar toplumların bağımsızlıklarını kazanmasında bir araç olmuş ya da adil bir vergi sisteminin oluşturulmasını sağlamıştır. Bununla birlikte ayaklanmaların hiçbirinde isyancılar, vergileri yasal olarak kurallara göre toplayıp merkezi devlete teslim etmemişlerdir. Bunun için Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması maliye tarihi açısından farklı bir olaydır.

Bu çalışmada, tarihte vergiyle ilgili ayaklanmalar içinde farklı bir örnek olan Atçalı Kel Mehmed Olayı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergileme, Atçalı Kel Mehmet Ayaklanması

The Riot of Atçalı Kel Mehmet: An Example of a Different Opposition to Taxing.

ABSTRACT

In most societies, there has been incidences of rebellion against severe tax burden during throughout history. After these insurgencies, either societies have declared their independencies or they have received certain privileges from the central states. However, in none of these cases, insurgents have collected taxes according to current laws and handed to central state. Therefore, the Atçalı Kel Mehmet Case exhibits a special case in fiscal literature.

This paper studies the Atçalı Kel Mehmet Case, which present a different example of tax related insurgencies in the history.

Key Words: Taxation, The Riot of Atçalı Kel Mehmet

GİRİŞ

Maliye teorisyenleri ve uygulamacıları hem vergi gelirlerini artırmak hem de mükelleflerin vergiye karşı tepkilerini azaltmak/engellemek için sürekli yeni arayışlar içinde olmuşlardır. Kimlerin vergi dışı bırakılacağını ve kimlerin ne ölçüde vergi vereceklerini adil bir biçimde belirlemek vergiciliğin en zor alanlarından birisidir. Dolayısıyla vergilemenin adil olup olmadığı üzerindeki karşılıklı tartışmalar insanlık tarihinde devleti idare edenler ile edilenler arasında süregelen çekişme konularından birisini oluşturmuş/oluşturmaktadır. Bu durum zaman zaman halk-devlet ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek ülkeleri toplumsal bunalımlara sürüklemiştir.

Yüzyıllar boyunca vatandaşların devlete karşı ayaklanmaları iki esaslı nedene bağlanır: “devletin iktidarı kötüye kullanması” ve “otoritenin düşkünlüğü”. Örneğin; Romalıların, kendilerine her şeyin meşru olduğunu sanan vergi memurlarının kural dışı davranışlarına karşı ayaklanmaları, İmparatorluğun gittikçe zayıflamasına yol açmıştır. Montesquieu’nun da “Ancak zayıflamakta olan devletlerde daha çok haraca (vergiye) ihtiyaç duyulur ve o suretle ki yükler, onu daha az taşıyacak durumda oldukça artırılmak zorunda kalır” şeklinde işaret ettiği gibi Roma’nın zayıflaması, haksız/yanlış vergi uygulamaları nedeniyle

gittikçe artarken, mali sorunlara çözüm bulmak için vergiler daha da ağırlaştırılmış ve Roma savaşı sonunda Barbarlar tarafından istila edilmiştir (Launfenburger, 1967:285).

İngiltere’de Yüz Yıl Savaşları’ndan sonra vergilerin artırılması, rahip ve asiller sınıfının toplumdaki eğitici ve askerlik görevleri dolayısıyla vergiden muaf tutulmaları burjuva ve köylü sınıfının üzerinde büyük baskılara yol açmıştır. İngiltere’de Büyük Özgürlük Fermanı’ndan (1215) başlayarak, Haklar Bildirgesi (1688) biçiminde devam eden gelişmeler, kralın bazı vergileme yetkilerinin parlamentoya devredilmesiyle sonuçlanmıştır. İngiltere’de siyasal iktidarın vergilendirme gücünün sınırlandırılması 17. yüzyılda, Kara Avrupa’sında ise 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleştirilebilmiştir. 1789 Fransız Devrimi’nin önemli nedenlerinden birisi keyfi vergiler konulması olmuştur. Devrimden sonra ilan edilen İnsan ve Vatandaş Hakları Demeci’nde vergilemede eşitlik ve genellik ilkeleri ile vergilerin yasallığı ilkesi hükme bağlanmıştır (Öncel vdğ,1992:8). Amerikan ayaklanmasının nedenleri arasında da ağır ve adil olmayan vergiler ilk sırada yer almıştır.

Etkin olmayan devlet politikaları, halk üzerindeki baskılar, bir kısım sosyal grupların öteki sosyal grupları yoksulluğa götürece kadar sömürmesi, savaşlar sonucu ekonomik kaynakların tükenmesi ve halkın ekonomik darboğaza düşmesi v.b. nedenlerle Anadolu yüz yıllar boyunca büyük sosyal ve politik patlamalara sahne olmuştur (Tökin, 1968:5). Türk tarihinde de devlet adamları ile reaya (halk) arasında bitmez tükenmez çekişmelerin önemli nedenlerinden birisi de vergi salmanın oluşturduğu anlaşmazlıklardır (Akdağ, 1999:199). Osmanlı Devleti’nde de vergiler, pek çok ayaklanmanın meydana gelmesinin nedenlerinden birisi olmuştur. Örneğin, 16. ve 17. yüzyıl boyunca süren Celali Ayaklanmaları’nın temel nedenlerinin birisi ağır vergi yüküdür.

Bu çalışmada ağır vergi yüküne ve vergi toplayıcılarına karşı başkaldırı hareketi olan Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması* incelenmiştir.

I-AYAKLANMANIN ÇIKIŞ NEDENLERİ

Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması’nda yerel yöneticilerin halka karşı kötü tutumları ve artan vergilere karşı Zeybekler, Yörükler¹ ve şehir esnafı ortak hareket ederek ayaklanmışlardır (Uluçay,1968: 8).

A-Artan Vergi Yükü ve Vergi Toplayıcılarının Tutumları

II. Mahmut Dönemi’nde Osmanlı-Rus Savaşı’nın bitmesinden sonra 1821 yılında Mora İhtilali ve 1828-1829 yıllarında tekrar Osmanlı Rus Savaşı olmuştur.

¹Aydın Ayaklanması’nda ve bu bölgede yaşanan pek çok ayaklanmada Yörükler önemli rol oynamışlardır. Toplumsal statüleri "hür insanlar"a en çok yaklaşan topluluklar” olarak nitelendirilen Yörükler, Osmanlı Devleti’nin kurucu unsurlarından olmakla beraber, genellikle yerleşmeye karşı büyük bir direnç göstermişler ve merkezi iktidara karşı mümkün olduğu kadar bağımsız kalmaya çalışmışlardır. Osmanlı Devleti devamlı bunları yerleştirme savaşı vermiş, bunu başaramadığı hallerde de kendilerine vergi, askerlik ya da diğer hizmetler biçiminde çeşitli mükellefiyetler yüklemiştir (Timur, 1994:240).

Bu savaşların on yıl sürmesi, Osmanlı Devleti'nin mali ve ekonomik yapısını zayıflatmıştır. Diğer yandan, bu dönemde merkezi devleti güçlendirmeyi amaçlayan reform çabaları hız kazanmıştır. Askeri reform süreci, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasından sonra kurulan yeni orduyla hızlanmıştır. Yeni bir ordunun hızlı genişleme süreci maliye için büyük sorunlar yaratmıştır. 18. yüzyıldan 1840'lara kadar, merkezi devlet bütçelerinin yaklaşık yarısı askeri harcamalar için kullanılmaktaydı, bu oran savaş dönemlerinde daha çok artmıştır. 1820'lerden itibaren reform süreci yönetim, adalet, eğitim ve diğer alanlara doğru genişlerken, kaynak ihtiyacı da hızla büyümüş, kamu harcamaları da artmıştır. Artan kamu harcamalarını karşılayabilmek için ilk önce tağşiş² başvurulmuştur (Pamuk, 2000:205-215). Tağşiş'in yanısıra savaş ve yapılan reformların giderlerini karşılamak için vergiler sürekli arttırılmıştır.

Vatandaşların giderek artan bir şekilde ödediği avarız³ ve salariyenin⁴ yanı sıra, 1826 tarihinde kaldırılan yeniçerilerin yerine kurulan Asakir-i Munsure-i Muhammediye Ordusu'nun finansmanı için oluşturulan "Mansure Hazinesi"ne gelir olarak tahsis edilen "İktisap Rüsümü"⁵ nun kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca bu verginin toplanmasında yaşanan yolsuzluklar, deneyimsizlikler vatandaşların devlete karşı tepkilerini arttırmıştır (Rasim, 1999:1329).

B-Yöneticilerin Tutumları

Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemlerinde mütesellimler⁶, valiler, kadılar, âyanlar ve diğer yöneticilerin büyük bir bölümünün halka zaman zaman kötü

² Tağşiş, madeni paradaki değerli madenlerin seviyesinin düşürülmesidir.

³ Avarız, olağanüstü durumlarda özellikle savaş dönemlerinde, savaş giderlerini karşılamak için toplanılan bir vergi olup Tanzimatı Hayriye ile kaldırılmıştır.

⁴ Salaria, emirler, vezirler ve diğer yöneticiler için toprak mahsullerinden alınan paydır. Salariaye öşürün tahsiliyle görevli memurların, hasat devresi boyunca yiyecek ve hayvan yemi ihtiyaçlarını karşılamak üzere köylülerden almaya yetkili oldukları bir tahıl mükellefiyetidir. Başlangıçta öşür tahsilatı tahsildarların giderlerini köylüye yükleyen bir vergi olarak kabul edilmiş olan salaria zamanla öşüre ek ve onunla birlikte dirlik sahibinin belirli bir köyden tahsil ettiği ek vergiler haline gelmiştir. Bu ek vergi Tanzimat'tan sonra kaldırılmıştır.

⁵ İhtisap vergisi, tüccar ve zanaatkarlar dahil şehir ve kasabalarda faaliyetlerde bulunan bütün iş kollarını kapsayan ve kentten kente esnafın gücüne göre değişen oranlarla ilgililerce belirlenip toplanan bir vergidir. İktisat Resmî 1826 yılına kadar önemli bir gelir kalemi değildi. Ancak yapılan düzenlemeler sonucunda önemli bir gelir kalemi haline gelmiştir. 1826 yılında ilk kez İstanbul'da uygulamaya konulan bu vergi, 1827 yılında Aydın Vilayeti'nde de yürürlüğe girmiştir. Vergi, savaş hazırlıklarının etkisiyle "rüsüm-ı cihadiyye" adıyla da anılmıştır. Yeni yapılan düzenleme ile oranları artırılmış, resmin kapsamı genişletilmiştir. İhtisap resmi, tahsil ve takibi zor bir vergi türü olmuştur. Bu verginin toplanmasında tahsildarların yanlış uygulamaları ve yolsuzlukları bu verginin antipatik karşılanmasına neden olmuştur. 1828 yılında İstanbul'da yaşanan karışıklıkların nedenlerinden birisi olarak bu vergi gösterilmektedir (Cezar, 1986:250-251).

⁶ Mütesellim, Sancaklarda yerel hizmetleri de yerine getiren yöneticilerdir. Mütesellimlerin görevleri iki ana başlıkta toplanabilir: "İktisadi bir birim olan sancağın devlet hazinesine çeşitli ad ve biçimlerde ödemek zorunda olduğu vergilerin ve gelirlerin toplanıp zamanında gönderilmesini sağlamak" ve "iç güvenliği sağlamak". 'Ehl-i Örf' denilen yürütücü (idareci) sınıfı içinde halkla en çok ilişkileri olanlar mütesellimlerdi. Sancak sınırları içinde bulunan ve hazineye gelir getiren bütün kaynakların işletilmesi, denetimi ve en önemlisi vergilerin dağıtımını ve toplanması, güvenliğin

davranarak kanunlarda belirtilen miktarlardan daha fazla vergi tahsil ettikleri, ayrıca yasal olmadığı halde çeşitli adlarla bazı vergileri⁷ toplamaları söz konusu olmuştur (Akçam,1995:77). Valilerin savaş olmayan yıllardaki giderlerinin bir kısmını karşılamak için gerek görüldükçe toplanan "İmdad-ı Hazeriye" adlı vergi, 19 yüzyılın ilk yarısında kent-köy ayırımı yapılmaksızın düzenli olarak her yıl iki eşit taksitte toplanmaya başlanmıştır. Halkın en çok yakındığı belirlenip toplanmasına kadar her aşamasında kural dışı uygulamaların yapıldığı vergilerin başında bu vergi gelmekteydi. III. Selim ve II. Mahmut, vali ve diğer yerel yöneticilerin kendilerine ayrılan "Hazeriye Vergisi"ni toplatırken yolsuzluk yapılmaması için sık sık emir ve fermanlar göndermişlerse de istenen düzenlemeyi hiçbir zaman yaptırılmamışlardır (Çadırcı, 1991:147).

Yöneticilerin halka karşı kötü davranışları Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması'nın oluşumunda en etkili unsurdan birisidir. Atçalı Kel Mehmed İzmir Nazırı'na gönderdiği bir mektubunda ayaklanmanın amacının "... Acizane niyetim ve inançlı hareketim yöre halkının ve el altındaki yoksul halkı, kimi insafsız yöneticilerle gaddar ve zalim mültezimlerin şiddet ve baskısından kurtarmak" olduğunu ileri sürmüştür (Uluçay,1968:17).

C-Ayanların Tutumları

Tanzimat öncesi dönemde, şehir ve kasaba halkından çeşitli adlarla vergilerin toplanmasında meydana gelebilecek aksaklıklar ve haksızlıklara engel olunması; bazı vergilerin toplanarak ilgililere teslim edilmesi; bazı şehirlerde devlet görevlileri için yapılması zorunlu harcamaları önce kendi gelirlerinden karşıladıktan sonra bu harcamaların altı ayda bir faizi ile birlikte halktan tahsil edilmesi; bölgenin ekonomik özelliğine göre madenlerin işletilmesi; sayım yapılması, asker yiyeceği hazırlanıp depolanması gibi işlerde ayanlardan yararlanılmaktaydı. Yaptıkları hizmetler karşılığında sancak halkı ayanlara belirli bir ücret ödemekle yükümlüydü (Ortaylı, 1983:18).

Sorumlu oldukları bölgenin vergilerini toplayan, güvenliğini sağlayan derebeyleri olarak da nitelendirilen âyanlar (Ortaylı, 1983:18), devlet nezdinde çok önem kazanan ve sık sık kendilerine baş vurulan bir güçtü. Ayanlar, devletin yahut sancakbeyinin istediği vergileri toplarken zaman zaman çeşitli suistimaller yapmaktaydılar. Ayanlar "âyaniye", "âyanlık ücreti" ya da "âyan caizesi" adı ile kendileri adına para topladıkları gibi "tevzi defterlerine" kendileri için vergi

sağlanması, gerektiğinde asker yazılması gibi halkı doğrudan doğruya ilgilendiren hizmetlerin yürütülmesi onlara bırakılmıştı (Çadırcı, 1991:25).

⁷Osmanlı Kanunnameleri'nde mükelleflerin ödeyecekleri vergiler üç grupta sınıflandırılır: Birinci grup tekalif-i şeriyye (haraç, cizye, zekat ve öşür oluşan vergi grubu); İkinci grup tekalif-i örfiye (resm-i mücerred, resm-i arus, resm-i bennak); Üçüncü grup tekalif-i divaniyedir (olağanüstü hallerde ve savaş yapılan yıllarda toplanılan vergiler). Kanunnamelerde öngörülmediği halde devlet hizmeti yürüten görevlilerce halktan salgun, salma, ayak bastı parası ... gibi çeşitli adlarla anılan vergiler ise tekalif-i şakka olarak adlandırılmaktadır (Ünal, 2002:176). Valilerin özellikle vergiyi toplamakla görevlendirdikleri mübaşirlerin "Hizmet-i Mübaşiriye" adlı ile çok fazla para aldıkları, halktan bedelsiz yem ve yiyecek istedikleri belgeler açıkça ortaya konulmuştur (Çadırcı, 1991:147).

eklemektedirler. Bu uygulamalar halkın hoşnutsuzluğuna yol açmıştır (Özkaya,1994:12-147).

D-Bölgede Artan İşsizlik

Bu dönemde, Fransa'nın Cezayir'i işgaliyle Anadolu'dan işsiz gençlerin Cezayir'e gönderilmelerinin durdurulması sonucunda⁸, iş kapıları kapanan genç nüfus ve Batı Anadolu'daki nüfusunun fazla nüfus bu bölgedeki eşkıyalık hareketlerinin artmasına neden olmuştur (Yetkin, 1997:52).

İşsizlerin sayısının artmasında, Zeybeklerin⁹ yapmış oldukları faaliyetlerin yasaklanması da etkili olmuştur. Nitekim, Kel Mehmed'in ayaklandığı sırada Zeybeklerin yaşam koşulları çok kötü bir durumdaydı. Zeybekler, İzmir-Aydın-Kuşadası-Manisa yolları üzerinde birbirine birer saat uzaklıkta kahvehaneler açarak yollardan gelip geçenlerin istirahatlarını sağlarlar, onları eşkıyadan korurlar, buna karşılık yolculardan ve tüccarlardan geçit akçesi olarak belirli miktarda para ve mal alırlardı. Seyahat edenler, tüccarlar ve esnafılar sık sık Zeybeklerin yolsuzluklarından hükümete şikayette bulunmuşlardır. Hükümet, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdıktan iki yıl sonra gönderdiği yeni bir fermanla yollar üzerindeki kahveleri kapatmış, bu nedenle sayıları binleri aşan eli silahlı binlerce zeybek de açığa bırakılmış, bunların pek çoğu bölgede eşkıyalık faaliyetine girişmişlerdir (Uluçay:1968:20).

Anadolu'da işsizlerin artması da sosyal sorunları giderek artırmıştır. Bütün bu gelişmeler, halkın devlete karşı olan güvenini sarsmış ve sonuçta Anadolu'da yer yer ayaklanmalar çıkmıştır (İlgürel, 1969:14).

II-AYAKLANMANIN GELİŞİMİ

Sosyal eşkıya¹⁰ olarak nitelendirebileceğimiz Atçalı Kel Mehmed yoksul bir köylünün oğlu olup, zengin bir köylünün kızıyla evlenmek istemiş, fakat

⁸16. yüzyıldan itibaren on beş bin civarındaki Batı Anadolu delikanlısının Cezayir'de görev yaptığı bilinmektedir. Bu ocaklara hemen hemen her sene emekli olan, ölen ya da sakat kalanların boşlattığı kadrolar için İzmir'deki Cezayir Hanı'ndan birkaç bin genç gönderilmekteydi. Bu işsiz ve topraksız dinamik gençlerin, potansiyel eşkıya çetelerinin bölgeden "ihracı", bir anlamda Batı Anadolu'da asayiş ortamının sigortasıydı.

⁹18. yüzyıldan itibaren Zeybekler Aydın, Manisa ve İzmir arasında yol üstü kahveleri ile derbentler açmışlar, buralardan geçen kervan ve tüccarlardan yol güvenliği adıyla vergi almalarına Osmanlı yöneticileri izin vermiştir. 18 yüzyılın sonlarına doğru ise Osmanlı yönetimi Zeybeklerin etkinliğini kaldırmak isteyen yerel yönetici, mültezim ve mütesellimlerin istemi üzerine Zeybeklerin işlettikleri derbent ve konaklama yerlerini kapatma yoluna gitmiş ve 1829 yılında bu yerler tamamen kapatılmıştır (Avcı, 2001:143).

¹⁰Eric J Hobawm, "Erdemli bir eşkıya suç işleyerek değil, adaletsizliğin kurbanı olarak kanun dışına düşer. Ya da halk tarafından değil, otoritelerce suç kabul edilen bazı eylemlerden ötürü hüküm giyer. Adaletsizliğe karşı çıkar, zenginlerden alır fakirlere verir, nefsi müdafaa ve öç alma dışında adam öldürmez, adil olan yöneticilerin değil, baskı yapanların düşmanıdır" (Hobawm, 1973:43). Bu ayaklanmaya ilişkin olarak Manisa Seriye Sicillerini inceleyen Uluçay (1968:39): eşkıyaların genellikle soygun, adam öldürme, ırza tecavüz etme gibi her türlü kötülüğü yaparken Atçalı Kel Mahmed'in bu tip eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmadığını tespit etmiştir (Halkın bir sosyal eşkıya

evliliğinin engellenmesi üzerine de dağa çıkmıştır. Mehmed, kızı dağa kaçırdıktan sonra eşkıyalığa başlamış ve kısa sürede etrafında 7000 kişi toplanmıştır (Gökbel-Şölen, 1936:107).

Aydın yöresinde bulunan kasabalar ahalisi ve esnafları, yöneticilerin kötü tutumlarından ve ekonomik nedenlerden dolayı bunalıma düşmüşlerdi. Bu durumu çok iyi bilen Kel Mehmed, ilk olarak Koyucak voyvoda¹¹ vekili üzerine saldırarak ayaklanmayı başlatmış, Kuyucak, Nazilli, Tire, Bayındır, Beydağ, Birgi Ödemiş'i ele geçirmiştir. Ayaklanma sırasında Kel Mehmed'in kuvvetlerine karşı sadece Aydın Mütesellimi direniş göstermiştir.

Buralarda Kel Mehmed, ilk olarak halkı bunaltan savaş vergileri ve tekliflerini kaldırdığını ilan etmiş, daha sonra, yerel yöneticilerin halktan keyfi olarak topladıkları vergileri azaltmış, bazılarını da tamamen kaldırmıştır. **Merkezi Hükümet için toplanan vergileri ise kanunların emrettiği şekilde toplatıp İstanbul'a göndermiştir.**

Aydın, Kütahya, Manisa ve Denizli'nin bazı ilçelerinin ileri gelenleri onun yaptıklarını sevinçle karşılayıp ona kapılarını açmışlar, onu kendilerine yönetici yapmışlardır. Aydın'a bir vali gibi yerleşen Kel Mehmed, bölgeden kaçan yöneticilerin yerine kendi adamlarını yönetici olarak atamıştır. Böylelikle Atçalı Kel Mehmed, Aydın ve sancaklarındaki tüm kötü idareciler ve âyanların bölgeden kaçmasına neden olmuştur (Oğuz:1997:288).

Kel Mehmed'in Aydın kazaları ile Manisa'nın Turgutlu, Denizli'nin Buldan, Kula, Eşme kazalarını da zaptetmesi çevre kasaba ve sancaklarda korku ve tepki yaratmıştır. II. Mahmut gelen şikayetlerin artması üzerine İbrahim Paşayı ayaklanmayı bastırmakla görevlendirmiştir. İbrahim Paşa kendi kuvvetleri ve Aydın Mütesellimi İlyas Ağa, Saruhan Mütesellimi Hacı Mehmed Ağa ve Tavaslı Osman Ağa'nın kuvvetleri ile birlikte 19 Aralık 1829 günü Aydın'ı Atçalı Kel Mehmed'in kuvvetlerinden arındırmış ve 10 Haziran 1830 tarihinde Aydın'a yakın bir köyde Atçalı Kel Mehmed'i öldürerek ayaklanmayı tamamen sona erdirmiştir (Uluçay, 1968:45-59).

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde tüm toplumlarda çeşitli nedenlerle özellikle ağır vergi yükü ve kötü vergi idaresi nedeniyle pek çok ayaklanma yaşanmıştır. Bu ayaklanmaların sonucunda ya toplumlar bağımsızlıklarını ilan etmişler ya da merkezi otoriteden bir takım ödünler elde etmeyi başarmışlardır. Ayaklanmalar

olan Atçalı Kel Mehmed'i bir lider olarak benimsediğini onu türkü ve destanlarla anmıştır). Burdur Halk Ayaklanmasıyla ilgili destanda Atçalı'dan söz edilmektedir (Bayrak, 1980:313):

“Dururken önce erazil yürüdü,
Ol vakit dağları duman бүrүdü,
Kahbe beyler, Atçalı kel yürüdü,
Şol beylerde yüz yalanı seyrettim”

Günümüzde ise onun adına bir tiyatro eseri yayınlanmış hatta Aydın'ın Atça ilçesinin girişinde bir heykeli yer almaktadır.

¹¹

sonucunda halk vergilerin bir kısmını ödememiş veyahut yeni yürürlüğe konulan pek çok vergi uygulaması iptal edilmiştir. Ancak ayaklanmaların hiçbirisinde ayaklananlar Atçalı Kel Mehmed Ayaklanması'nda olduğu gibi vergileri yasal olarak kurallara göre toplayıp devlete teslim etmemişlerdir. İşte bu nedenle, bu olay maliye tarihi açısından önemli bir gelişme olarak mali literatürde yer almalıdır.

Osmanlı Devleti, Aydın İhtilali dolayısıyla yayınladığı fermanla, memurlarını ve idari düzenini savunmuş ise de bu ihtilalden sonra yaptığı yeni ıslahat hareketleri ve yayınladığı Tanzimat Fermanı'yla getirdiği düzenlemelerle Kel Mehmed'in ve Aydınlıların ileri sürmüş olduğu fikirleri aynen kabul etmiştir. Zulmü azaltmak, keyfi yönetimi yok etmek, herkesin servetine ve malına göre vergi vermesini temin amacıyla eski statüko kökünden yıkılmış ve yeni normlara bağlanmıştır.

REFERANSLAR

- AKDAĞ, Mustafa (1999). **Türkiye'nin İktisadi ve İhtimai Tarihi II (1453-1559)**, Ankara: Barış Kitabevi.
- AKÇAM, Taner (1995). **Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence**, İstanbul: İletişim Yayınlar.
- AKTAN Çoşkun CAN, DİLEYİCİ Dilek, ŞARAC Özgür (2002). **Vergi, Zulüm ve İsyân**, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- AVCI, Haydar (2001). **Zeybeklik ve Zeybekler**, Almanya:Verlag Anadolu.
- BAYRAK, Mehmet (1980). **Eşkiyalık ve Eşkya Türküleri**, Ankara:Yorum Yayınları.
- BÜYÜK LAROUSSE (1986). 2 Cilt, İstanbul: Interpress Basın Yayıncılık.
- CEZAR, Yavuz (1986). **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim**, İstanbul:Alan Yayıncılık.
- ÇADIRCI, Musa (1991). **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları-VII Dizi.
- FALAY, Nihat (1989). **Maliye Tarihi**, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GÖKBEL, Asaf-Hikmet ŞÖLEN (1936). **Aydın İli Tarihi**, (Cilt I), İstanbul:Ahmet İhsan Basımevi.
- HALAÇOĞLU,Yusuf (1997). **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3.Baskı, VII Dizi.
- HOBSBAWM, Eric J. (1973). **Sosyal İsyancılar**, İstanbul:Yöntem Yayıncılık.
- İLGÜREL, Mücteba (1969). "Pehlivanlı Aşireti Beyi Halid'in İsyanı", **Tarih Dergisi**, Cilt: XXIII, Sayı:23.
- LAUFENBURGER, Henry (1967). **Maliyenin Ekonomik ve Psikolojik Teorisi**, (Çev. İsmail Hakkı ÜLKEMEN), İstanbul: Maliye Enstitüsü Yayınları No:25.
- OĞUZ, Burhan (1997). **Türk Halk Düşüncesi ve Halk Hareketlerini İdeolojik Kökenleri III**, İstanbul:Simurg Yayıncılık.
- ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, A, ÇAĞAN, Nami ÇAĞAN (1992). **Vergi Hukuku**, Ankara: AÜ Hukuk Fakültesi Yayınları No:494/12.
- ÖZKAYA, Yücel (1994). **Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayanlık**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÜNAL, Mehmet Ali (2002). **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta:Fakülte Kitabevi.
- PAMUK, Şevket (2000); **Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi**, İstanbul:Tarih Vakfı-Yurt Yayınlar, 2. Baskı.
- RASİM, Ahmet (1999). **Osmanlı Tarihi**, (Derleyen: Metin HASIRCI), Cilt IV, İstanbul:Emir Yayınları.
- TÖKİN, F. Husrev (1968). **Türkiye'de Halk Hareketleri**, İstanbul.
- ULUÇAY, Çağatay (1968). **Atçalı Kel Mehmed**, İstanbul.
- YAVUZ, B Galip (1998). **Ödemiş'in Tarihi**, Ödemiş.
- YETKİN, Sabri (1997). **Ege'de Eşkiyalık**, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı.